

BIDEN DÖNEMİ ABD-RUSYA İLİŞKİLERİ: ZOR AMA ZORUNLU İLİŞKİ

Biden'in SSCB Ziyareti

*Kaynak: Vladimir Rodionov Sputnik,
<https://www.rbth.com/history/332978>*

Fatma Aslı KELKİTLİ
Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

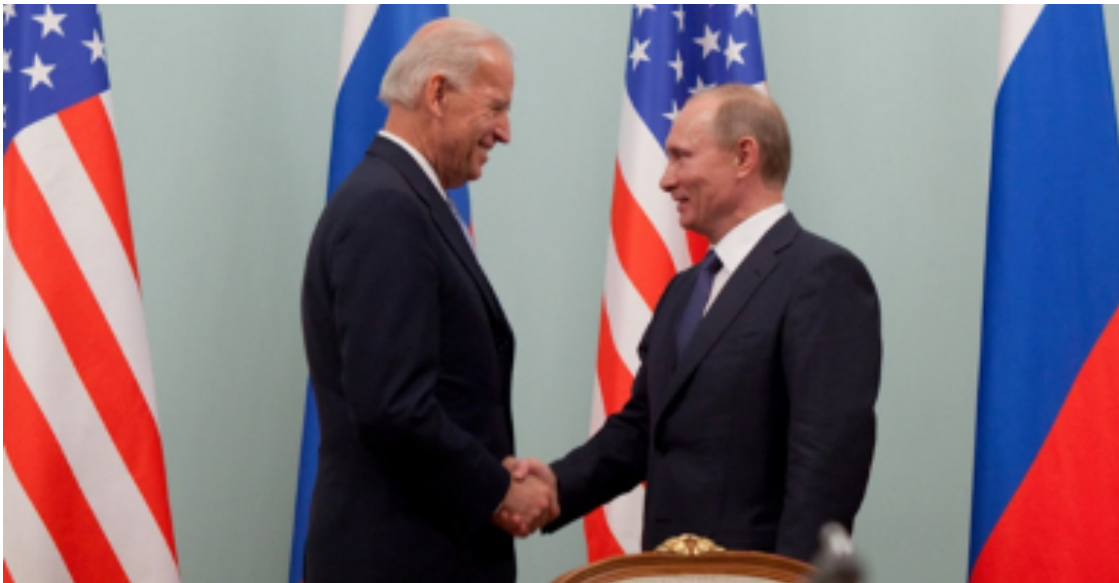
ABD Joe Biden'ın 20 Ocak 2021'de başkan olarak göreve başlamasının ardından dış politika alanında Donald Trump yönetimine kıyasla daha bilgili, deneyimli ve profesyonel bir ekibe sahip olacak. ABD Senatosu'na 1973'te Delaware Senatörü olarak adım atan Biden uzun yıllar Senato'nun Dış İlişkiler Komitesi'nde çalıştı ve komitenin iki dönem başkanlığını da yaptı. Obama yönetiminde de 2009-2017 yılları arasında başkan yardımcılığı görevini üstlenen Biden bölgesel ve küresel meselelerin dinamikleri ve uluslararası örgütlerin işleyişi hakkında önemli bir birikim ve tecrübeye sahiptir.

Biden'in Dışişleri Bakanlığı'na aday gösterdiği Antony Blinken uzun diplomasi kariyerinde birçok dış politika ve ulusal güvenlik pozisyonunda çalıştıktan sonra en son Barack Obama yönetiminde 2015-2017 yılları arasında Dışişleri Bakan Yardımcısı olarak görev yapmıştı. Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak aday gösterilen Jake Sullivan ise Hillary Clinton'un dış politika baş danışmanı olarak çalıştıktan sonra 2013-2014 yılları arasında Biden'in Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak görev yapmıştı.

Sullivan İran'la gerçekleştirilen nükleer müzakerelerde ABD hükümetinin kıdemli danışmanıydı ve 24 Kasım 2013'te Cenevre'de imzalanan İran'ın nükleer programı ile ilgili geçici antlaşmanın da mimarlarından biriydi.

Biden ve Blinken ikilisi Rusya ile ilgili bölgesel ve küresel meselelere ilişkin seleflerine kıyasla daha deneyimli ve konularına daha hakim bir profil çizmektedir. ABD ile Sovyetler Birliği arasında gerçekleşen Stratejik Silahların Azaltılması Antlaşması görüşmeleri (SALT II) ile ilgili çekinceleri olan dokuz senatörün bulunduğu bir heyetin başkanı olarak Ağustos 1979'da Sovyetler Birliği'ni ziyaret eden Biden burada Sovyet lideri Leonid Brejnev, Savunma Bakanı Dmitry Ustinov, Başbakan Alexei Kosygin ve Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko ile görüşmüştü (The White House Office of the Vice President, 2011). Biden ABD ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan bir diğer önemli güvenlik antlaşması olan Orta Menzilli

Nükleer Kuvvetler Antlaşması'nın (INF) ABD Senatosu'nda onaylanma aşamasından önce de Ocak 1988'de Senato Dış İlişkiler Komitesi üyesi olarak Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmişti (Eckel, 2020). Başkan Obama'nın Rusya ile ilişkileri yeniden düzenlemek amacıyla başlattığı reset politikası bağlamında Mart 2011'de Moskova'yı ziyaret eden Biden burada hem Cumhurbaşkanı Dmitry Medvedev hem de Başbakan Vladimir Putin ile görüşmüştü. Putin ile görüşmesinde Rus lidere "Sayın Başbakan gözlerinizin içine bakıyorum ve bir ruhunuz olduğuna sanmıyorum" dediğini belirten Biden Putin'in ise gülümseyerek "Birbirimizi anlıyoruz" şeklinde cevap verdiğini iddia etmişti (Osnos, 2014). Bu nahoş hadiseden üç yıl sonra Biden ile Putin Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Doğu Ukrayna'daki askeri faaliyetleri nedeniyle karşı karşıya geldiler ve Biden, Blinken ile beraber Rusya'ya karşı yaptırım politikasının tasarlanması ve uygulanmasında önemli rol oynadı.

David Lienemann Official White House
<https://www.themoscowtimes.com/2020/12/15/>

Biden'in başkanlığı döneminde ABD'nin liberal siyasal değerleri küresel düzeyde yayma ve ittifakları güçlendirmeye yönelik bir dış politika çizgisi izlemesi muhtemel görünmektedir. Böyle bir dış politika vurgusu da Washington'ı Moskova ile karşı karşıya getirme potansiyelini bünyesinde barındırmaktadır. Biden ağırlıklı olarak dini özgürlüklere odaklanan Trump'tan farklı olarak daha evrensel bir insan hakları anlayışına sahiptir. Rus muhalif lider Alexei Navalyn 'in Ağustos 2020'de sinir gazı ile zehirlenmesi ve ardından Almanya'da tedavi altına alınmasının ardından Avrupa Birliği ve İngiltere içlerinde FSB Başkanı Alexander Bortnikov ve Savunma Bakan Yardımcıları Aleksey Krivoruchko ve Papel Popov'un da yer aldığı altı Rus yetkiliye ve Organik Kimya ve Teknoloji Bilimsel Araştırma Merkezi'ne yaptırım uygulama kararı alınırken (Sputnik Türkiye, 2020) Trump yönetimi yaptırımlara katılmaktan kaçınmıştı. Biden Trump'un tutumunu suç ortaklığının sessizliği olarak nitelendirirken ABD'nin Rusya karşısında basın özgürlüğü, bireysel hak ve özgürlükler, LGBT hakları, muhalefet partilerinin ve sivil toplum örgütlerinin faaliyet özgürlüğü gibi konularda demokratik değerlerle daha uyumlu bir duruş sergilemesi gerektiğinin altını çizmişti. Biden'in Obama döneminde 2012'de Kongre'den geçen ve Rusya'da vergi görevlilerinin yolsuzluklarını ortaya çıkarmasının ardından hapse atılan ve hapiste 2009'da dövülerek öldürülen vergi avukatı Sergei Magnitsky'nin adıyla anılan Magnitsky Yasası'nı Trump'a kıyasla daha titizlikle uygulayacağı tahmin edilmektedir. ABD yasa uyarınca insan hakları ihlallerinde bulduklarını iddia ettiği kişilerin ABD'deki mal varlıklarını dondurmakta ve bu kişilere ABD'ye giriş yasağı koymaktadır. Hali hazırda 18 Rus görevli bu yasa kapsamında yaptırım altındadır.

ABD'nin Biden döneminde Rusya'da meydana gelebilecek olası insan hakları ihlalleri konusunda Rusya'yı daha üst perdeden eleştirme ve Rusya'ya karşı yaptırımları genişletme politikasına ilaveten eski Sovyet coğrafyasında demokratikleşme, Rusya'nın etki alanından çıkma ve Batı'ya yaklaşma çabalarını da daha hararetle desteklemesi beklenmektedir. Biden en son olarak Ağustos 2020'de Belarus'ta gerçekleşen başkanlık seçimleri sırasındaki usulsüzlükler hakkında Trump'ı pasif davranmakla suçlamış, Belarus halkının

demokratik arzularını desteklediğini ve başkan olursa Lukashenko rejimine karşı yaptırımları genişleteceğini ilan etmişti (German, 2020). Benzer şekilde ABD'nin Ukrayna konusunda da Rusya'ya uyguladığı yaptırımları devam ettirmesi, Ukrayna'ya silah ve eğitim yardımında bulunması ve Ukrayna'yı bypass eden Kuzey Akım II projesinin tamamlanmasını engelleme çalışmalarına devam etmesi yüksek olasılık dâhilindedir.

Rusya ile etkin mücadele edebilmek içinse hem NATO'nun askeri yetkinlikleri geliştirilip güçlendirilmeli hem de üye ülkeler arasındaki sorunlar minimize edilerek ittifakta saflar sıklaştırılmalıdır.

Biden yönetimi çok taraflı kurumları, özellikle de NATO'yu Avrupa'da Rus gücünü ve etkisini azaltmada önemli bir araç olarak görmektedir. Biden'e göre Rusya Çin'den farklı olarak ABD'nin rakibi olabilecek askeri, demografik ve ekonomik kapasiteye sahip değildir fakat yine de ABD için önemli bir tehdittir çünkü birleşmiş ve işbirliği içinde olan Batı dünyası ile başa çıkamayacağını farkında olan Moskova radikal milliyetçi gruplara destek verme, seçimlere müdahale etme, dezenformasyon, siber saldırı, rüşvet gibi yöntemleri kullanarak Batı demokrasilerinin altını oymakta ve Avrupa-Atlantik kurumlarını zayıflatmaktadır (Dixon, 2020). Rusya ile etkin mücadele edebilmek içinse hem NATO'nun askeri yetkinlikleri

geliştirilip güçlendirilmeli hem de üye ülkeler arasındaki sorunlar minimize edilerek ittifakta saflar sıklaştırılmalıdır. Biden özellikle ABD'deki ve Avrupa'daki seçimlerde geçmişte gerçekleşmiş ve/veya gelecekte gerçekleşmesi olası Rus müdahalelerinin bu ülkelerdeki demokratik sistem açısından yıkıcı sonuçlara neden olabileceğini düşünmektedir. Bu nedenle Avrupa ve ABD'deki seçimlerdeki dış müdahaleleri önlemek için 2018'de kurulan Transatlantik Seçim Güvenilirliği Komisyonu adlı girişimin kurucu üyelerinden biri olmuştur. NATO'nun da bu geleneksel olmayan tehditlerle mücadele edebilmek için kapasite artırımına gitmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

ABD ve Rusya arasında dünya düzenine ilişkin görüş ayrılıkları, çıkar çatışmaları ve farklı değer yargıları gibi liderlerinin iradelerini ve problem çözebilme yeteneklerini aşan önemli yapısal sorunlar bulunmaktadır. Yine de Washington ve Moskova dünyanın nükleer bir savaşa sürüklenmesini önleme, küresel tehditlerle mücadele etme ve bölgesel çatışmaların küresel boyutlara evrilmesini engelleme gibi konularda işbirliği yapmak zorundadır.

Biden döneminde ABD ve Rusya'nın öncelikli olarak Şubat 2021'de süresi dolacak olan Stratejik Nükleer Silahların Azaltılması Antlaşması'nın (START) yenilenmesi konusunda görüşmelere başlaması beklenmektedir. Biden yönetimi ayrıca giderek daha acil ve hayati hale gelmekte olan küresel meselelerden iklim değişikliği konusunda da Rusya ile işbirliği yapabilir. ABD'nin Trump döneminde çekildiği Paris İklim Antlaşması'nı Rusya onaylamıştı.

Biden eski dışişleri bakanlarından ve 2016'da Antlaşma'ya imza atan John Kerry'i iklim konularında özel temsilci olarak atayarak küresel ısınma sorununa verdiği önemi gösterdi. Son olarak Biden İran'la yeni bir nükleer anlaşma imzalama fikrine kapıyı kapatmamaktadır. İran ile olası nükleer görüşmelerde Tahran'ın önemli müttefiklerinden biri olarak kabul edilen ve İran'ın nükleer programının ilerlemesinde önemli katkısı bulunan Moskova da önemli bir rol oynayabilir.

Kaynakça

Dixon, R. (2020). *For Russia, Biden Is the Foe They Know: The Kremlin Is Studying Old Playbooks*. *The Washington Post*, 01 November, https://www.washingtonpost.com/world/europe/russia-biden-trump-election/2020/10/31/1186305c-184f-11eb-8bda-814ca56e138b_story.html.

Eckel, M. (2020). *For U.S. President-Elect Biden, A Foreign Policy Informed by Many, Many, Many Road Trips*. *RadioFreeEurope/RadioLiberty*, 15 November, <https://www.rferl.org/a/for-u-s-president-elect-biden-a-foreign-policy-informed-by-many-many-many-road-trips/30950948.html>.

German, T. (2020). *Russia: Biden Brings a New US Challenge to Putin's Backyard*. *The Conversation*, 11 November, <https://theconversation.com/russia-biden-brings-a-new-us-challenge-to-putins-backyard-149765>.

Osno, E. (2014). *The Biden Agenda*. *The New Yorker*, 20 July, <https://www.newyorker.com/magazine/2014/07/28/biden-agenda>.

Sputnik Türkiye. (2020). *AB ve İngiltere'den Rusya'ya Navalny'ın Zehirlendiği İddiası Nedeniyle Yaptırım*. 15 Ekim, <https://tr.sputniknews.com/avrupa/202010151043035741-ab-ve-ingiltereden-rusyaya-navalnyi-n-zehirlendigi-iddiasi-nedeniyle-yaptirim/>.

The White House Office of the Vice President. (2011). *Vice President Biden's Remarks at Moscow State University*. 20 December 2020, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/03/10/vice-president-bidens-remarks-moscow-state-university>.